

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sol Triplex In Eodem Universo

Hermann, Amand

Sultzbaci, 1676

Quarta. De Actu libertatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95850](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95850)

QUÆSTIO IV.

De actu libertatis.

patet à pari, patet etiam infinitam Dei efficaciam non esse causam & primam radicem contingentis & libertatis nostræ ad extra, quia hæc non agit, uti potest, sed ut vult accommodando & temperando se nobis, unde divina omnipotentia quodammodo modificatur per suam libertatem. Nec obstat, quod dicant Thomistæ omnipotentiam eminenter continere omnes causas secundas, adeoque ipsa præbebit cuilibet modum agendi, quia ipsa ut ipsa continet eas tantum præcisè ut causæ sunt habentes vim agendi, non verò ut tales sunt, nempe liberæ, vel naturales sic etenim continet eas ratione divinæ libertatis, ob quam ex dominio suo libero finit eas sic & sic agere.

VII. **Quæres primò:** An voluntati conveniat libertas, in quantum activa est, vel ut est operativa? Respondeo posse dici utrumque, nam & Doctor subtilis in 1. d. 39. ait voluntatem liberam esse in quantum operativa est, & voluntas divina sic libera est, & tandem si poneretur in intellectu nostro, sine productione nostra volitio, liberè possemus per illam tendere in objectum operando. Deinde potest etiam dici libera ut productiva, nam libertas definitur per ordinem ad posse agere, & non agere, & experientia docet, quamdiu actualis est in nobis volitio, quod semper velimus, nec possumus non velle durante volitione, nisi ipsam deponamus, forma est enim naturalis quæ quamdiu est in nobis semper determinat ad volendum, unde etiam nostram voluntatem liberam dico magis ex eo, quod sit activa, quam quod sit operativa.

VIII. **Quæres secundò:** An voluntas nostra sit libera stantibus omnibus prærequisitis ad agendum, in sensu composito eorum, vel solam in sensu diviso? Respondeo eam esse liberam in sensu composito requisitorum, quia alioquin causa libera non distingueretur à naturali, quia hæc est, quæ stantibus omnibus requisitis ad agendum nequit non agere, ergò libera est quæ stantibus omnibus requisitis potest non agere. Deinde si stantibus prærequisitis in sensu composito non posset non agere, sequeretur quod determineretur ab illis, hoc posito non posset dici libera nisi remotè, non verò proximè, sicut beati defectò dicuntur liberè diligere Deum, in via autem non solum habemus libertatem remotam, sed & proximam. Imò sequeretur quod voluntas nunquam posset dici libera, nam hæc tripliciter considerari potest ut activa, primò secundum se solam in quantum est potentia & sic dicitur libera remotè, secundò quando habet omnia requisita ad agendum, unde dicitur potentia proxima, non quod antecederet defuerit aliquid de intrinseca activitate, sed quia defuerunt extrinsecè concurrentia & tertio modo ut actu operatur: Ex quo sic probo sequelam, quando voluntas non habet requisita non potest agere, quia desunt necessariò requisita ad agendum; quando adsunt, necessariò agit, ergò nunquam erit libera, nam quando actu operatur, videtur etiam non esse libera, quia actu ut actu est, est forma necessariò secundum ipsos, de quo tamen in sequenti quæstione conclusionem secundam mentem meam aperiam, pro nunc sit

Hactenus de voluntate ut in actu primo, nunc examinanda est ut subest actu secundò, unde resolvam primò, unde determinetur ad actu agendum? Secundò, an sub actuali usu & exercitio libertatis sit libera? Tertio, an actus sit formaliter & intrinsecè libera ut libertas ingrediatur intrinsecam constitutionem volitionis, vel nolitionis? Quarto, an possit voluntas exercere suam libertatem per puram omissionem sine omni actu positivo voluntatis directè vel indirectè procedente? Quæ omnia brevibus pertractabo, &

I. *Quæ examina-
nanda sint in
hac quæst.*

Dico primò: *Voluntas non determinatur ad agendum ab ultimo iudicio practico intellectus.* Ita Doctor subtilis contra Thomistas.

*Voluntas non
determina-
tur ab ulti-
mo iudicio
practico.*

Probatum primò **Authoritate SS.** Patrum, D. Augustini Enarr. in Psal. 123. in illud: *Fortè viros deglurissent nos.* Ubi ait: *Sæpe quid agendum sit videmus, nec agimus, quia non delectat. Ecce videmus quid agendum, & tamen nolumus agere, hi sunt qui vivi sordentur, qui sciunt malum esse, & consentiunt, & vivunt, & absorpti moriuntur.* Et in Psal. 118 super illud: *Conspexit anima mea, &c.* inquit. *Præcedit intellectus, sequitur tardus aut nullus affectus.* Et in illud Psal. 68. *Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, dicit: Quid est? Virtus consentientes, nisi scientes non debere consentire, ecce norant miscipulam, & pedem mirantur.* Ex quibus textibus sic discuro, scit aliquis malum esse malum, & tamen consentit ad malum, operatur quis illud, dicitur intellectus, & tamen nullus est in voluntate effectus, scit malo non esse consentiendum, & tamen consentit, ergò, stante recto dictamine in intellectu, non necessariò sequitur bona electio in voluntate, secundum D. Augustinum, qui adhuc cap. ult. de Gen. ad Litt. de Salomone dicit: *non esse credendum ipsum ignorasse simulachra illa non esse adoranda, sed amore mulierum fecisse ea, quæ sciebat non esse facienda.* Divus Bernardus eleganter eandem veritatem describit tract. de grat. & lib. arb. cap. 2. dicens: *Porro voluntas est motus rationalis, & sensus præsidens, & appetitui. Habet sane quod, si voluerit semper rationem comitem & quodammodo pedisequam: non quod semper ex ratione (NB.) sed quod nunquam absq; ratione moveatur, ita ut multa faciat per ipsam contra ipsam, & quasi per ejus ministerium contra ejus consilium, sive iudicium.* Et paulò infra: *Est ergò ratio data voluntati, ut instruat illam, non destruat, destrueret autem si necessitatem ei ullam imponeret, quò minus liberè pro suo arbitrio sese voluerit sive in malum consentiens appetitui, aut nequam spiritui, ut sit animal non percipiens, vel certè & persequens ea, quæ sunt spiritus Dei, sive ad bonam gratiam sequens, & fiat spiritualis, quæ omnia dijudicans ipsa minime iudicetur.* In qua autoritate prior locus clarissimus est, & ipsa quasi nostra conclusio. Ex secundo sic arguor & probo conclusionem ratione primò: Si dictamen practicum ultimum determinaret voluntatem, ratio destrueret voluntatem, sed ratio non est data, ut destruat voluntatem, ergò ad dictamen rectum non sequitur statim voluntas

tis electio: Probatur sequela majoris, tum ex D. Bernardo citato, qui subdit ibidem: *si inquam horum quodlibet voluntas prohibente ratione non posset, voluntas jam non esset, ubi quippe necessitas, jam non voluntas*; tum quia nullus posset mereri vel demereri, cum evitare non posset actum, nullum enim meritum est in illo, in quo necessarium est.

III.
Voluntas non
esset libera.

Probatur secundo: Ad actum, qui necessario sequitur ad positionem prioris actus, non est necesse ponere illum habitum inclinantem, & adjuvantem præter habitum, qui inclinat ad primum actum, sed præter habitum intellectus distans ad recte, verbi gratia, agendum ponitur habitus electivus inclinans, ut recte & conformiter agatur ad dictamen rectum, ergo ad dictamen rectum in intellectu non necessario sequitur bona electio in voluntate. Confirmatur, quia omne inclinans ad antecedens, inclinatur etiam ad necessarium subsequens, sed habitus iudicii practici inclinatur ad actum suum, quid eligendum sit, ergo si ad dictamen rectum necessario sequitur bona electio non erit necessarius alius habitus ab habitibus intellectus.

IV.
Nec ullus
peccaret ex
ignorantia.

Probatur tertio: Si dictamen rectum, verbi gratia, necessario determinaret bonam electionem, tunc nullus peccaret nisi ex ignorantia & errore, hoc est inconvenientissimum, ergo & illud, unde sequitur: Probatur sequela, quia electionem vel præcedit verum dictamen, vel falsum, si verum tunc nullum est peccatum, quia nullus peccat, qui eligit conformiter ad dictamen rectum intellectus: Si verò fuerit falsum & erroneum, ergo sequitur quod nullus peccat, nisi ex ignorantia. Confirmatur, quia nullus peccaret contra propriam conscientiam, quia peccare contra conscientiam aliud non est, quam velle vel nolle aliud, quam dictatum sit à recta ratione, stante hoc dictamine, ergo si ad dictamen rectum semper sequitur electio bona, nullus peccaret contra conscientiam. Confirmatur secundo: Quia hinc sequeretur, quod scire plurimum valeret ad bene agendum, quod tamen falsum est, cum constet multis scire, quæ sint agibilia recta, & tamen ea non facere, imò de iis malè sentire; unde Aristoteles 2. Eth. 2. & 4. dicit: *quod scire parum aut nihil valeat ad virtutem.*

Dices: Aristotelem tantum loqui de scientia simpliciter & purè speculativè sumpta, non verò de practica, quando nempe aliquis tantum vult scire, ut sciat, & non ut operetur, in priori sensu nihil valet ad virtutem, bene tamen in posteriori. Sed contra licet scire sumatur practice, attamen ex hoc non sequitur, quod statim debeat comitari operatio virtutis, sicut contingit in artibus, ubi scitur quomodo hoc vel illud opus sit faciendum, & tamen non statim sequitur illud opus.

V.
Potest quis
velle non
dictatum, licet
non, non in
intellectum.

Arguitur: Nullus potest velle, & eligere, nisi prius id intellexerit, quod prælegit, sed eligens contrarium ei quod dictatum est ab intellectu, eligit non intellectum, ergo & Major est D. Augustini 4. de Trinit. dicentis: *invisi possumus diligere incognita nequaquam*: Pro-

batur minor, quia si tunc aliquid præintelligeret, simul duo contraria, vel contradictoria intelligeret, nempe temperate vivendum, non temperate vivendum, quæ simul intelligi non possunt, ergo, &c. Respondeo negando minorem, tum quia licet verum sit, quod dictatum sit intellectum, non sequitur tamen ad convertentiam, ergo intellectum esse dictatum, unde quando intellectus dicit esse temperate vivendum, licet non dicit esse intemperate vivendum, id tamen intelligit, unde licet nullus possit velle non intellectum, potest tamen velle non dictatum, tum quia uno eodemque tempore potest intellectus ob diversos fines & motiva utrumque proponere, nempe temperate vivendum tanquam simpliciter bonum, & intemperate vivendum tanquam bonum secundum quid, quia delectabile, & sic hoc eligendo eligit & dictatum, & intellectum, tanquam aliquod bonum ad complacendum appetitum. Ad probationem minoris dico, eam falsam esse, quia licet illa non dicit simul esse factam, intelligit tamen ea, simplici quam maxime intelligentiâ, quamvis forte non compolita, quæ dicatur hoc esse eligendum vel fugiendum, aliquando sub disjunctione ad suum oppositum hoc est eligendum, vel illud; interdum sub negatione ad suum oppositum, ut hoc est eligendum vel volendum, & non aliud, acque ita dicitur unum prosequendum & alterum respiciendum.

Instatur: *Omnis malus est ignorans*, ut habet Aristoteles Eth. 3. cap. 2. unde etiam dicit D. Dionysius: *Nemo intendens in malum operatur*, ergo qui malè eligit habet ignorantiam, & consequenter nullo modo proponitur ipse per intellectum. Respondeo, illud dictum Aristotelis multipliciter posse intelligi, primo de ignorantia voluntaria, & affectiva, quia qui vult ignorare malus est. Secundo omnis malus est ignorans interpretativè, non formaliter, quia sic agit, ac si ignoraret, vix enim perturbabile mihi est Diabolus five ante, five post esse ignorantem formaliter de peccato suo. Tertio, non vult Aristoteles malum esse ignorantem sic, ut illa mala electio corrumpat dictamen verum faciens existimari falsum, quod prius iudicabat verum, sed malus dicitur ignorans privativè, quia ut liberius, & sine tristitia maneat in peccato, definit dictare, voluntas enim avertit intellectum ab actu intelligendi & distandi illud verum practicum, cuius contrarium elegit, nam actu verum non considerans, dicitur negativè ignorans. Dicitur D. Dionysii similiter potest dupliciter intelligi, primo ad malum intendens in ratione iudicantis; secundo in malum intendens, sub ratione apprehensivi & cogniti, primo modo verum est, quod nullus peccat ad malum intendens, quia intellectus non iudicat malum, ut malum esse eligendum; secundo modo non, quia potest intellectus apprehendere malum sub ratione mali, & voluntas potest illud eligere, & tunc peccat ex certa malitia.

Dico 2. *Voluntas etiam dum est sub actu voluntatis exercitio libertatis suæ, seu sub actu voluntatis exercitio*

tionis libera est liberè, efficit eum. Ita Doctor 2. d. 4. & 5. q. 2. & d. 25. q. unicâ.

Probatur primò Ex D. Augustino Epist. 107. dicente: *Neminem peccare ex eo quod fecit, nec quod facturus, sed ex eo quod facit.* Sed peccatum esse liberum debet, quia ubi necessitas est, ibi libertas non est, ubi libertas non est, peccatum non est ait, D. Bernardus supra, ergò dum actualiter quis peccat, liberè facit, peccatur autem per volitionem, ergò dum quis sub actuali est volitione formaliter liber est.

Probatur secundò: Quia si voluntas dum est in actuali exercitio non esset formaliter libera liberè eliciens sum actum nunquam eum liberè elicit, ergò probatur sequela, quia non potest cum liberè elicere antequam eliciat, nec postquam elicitur, ergò quando actualiter elicit, probatur consequentia, causa non dicitur causa nisi dum actu causat, ergò nec causa libera, nisi dum actualiter causat, probatur consequentia, quia ex actu secundo cognoscitur modus causandi, ergò si causa non dicitur formaliter causa nisi actu causans, nec poterit colligi formaliter libera causa, nisi actu causans.

Probatur tertio Apriori, quia quælibet causa, adeoque etiam voluntas etiam actu operans & causans intelligitur prius naturâ suam habere potentiam ad actum, actusque posterioris naturâ ab ea sequitur, sed in illo priori, quo voluntas intelligitur ante effectum habet suam integram indifferentiam, ergò adhuc integram libertatem & sic producens actum, adhuc dicitur libera ad ponendum, vel non ponendum actum, non quidem conjunctim, sed divisim in illo eodem instanti. Nec valet dicere, quòd voluntas sit libera dum actu operatur, quia potest cessare ab ipso, quia si esset aliquis actus, qui non esset natus manere nisi unico instanti, eum tamen liberè eliceret, & non, quia posset ab eo cessare pro sequentibus, quia ipse actus de se non est nisi unico instanti natus durare, & adhuc supponitur esse liber, ergò. Sed in contra

VIII. Obiicitur & replicatur Doctori subtili, & Aristoteli.

Opponitur Autoritas Doctoris in 3. dist. 15. q. unicâ, ubi dicit, voluntatem ut voluntatem liberam esse, ut volentem non esse liberam, quia habet determinatam formam ad unum, quæ est nolitio. Item Aristotelis 1. Periherm. cap. ult. dicentis: *Omne quod est, quando est, necesse est esse,* ergò voluntas dum est in actu non est libera. Respondeo negando consequentiam, quia licet voluntas sit sub actu determinato, adhuc est libera pro primo instanti operationis, quod prius naturâ est, quàm ipsa operatio, adeoque sive volitio, sive nolitio ponatur pro illo priori naturâ manet libera, alioquin nunquam salvari potest libertatis usus, unde positio actus secundi in voluntate non tollit libertatem ejus, sed potius eam statuit, quia ille ipse actus est libertas actualis & exercitium potentia liberæ, determinatur quidem voluntas in actu secundo per suam operationem, sed talis determinatio non tollit libertatem ejus, quia indeterminatio, in qua consistit libertas non est indeterminatio actus secundi,

sed primi, causa enim libera ut sic est indifferens in actu primo, quæ indifferentia non tollitur per ea quæ spectant ad actum secundum, sed per ea quæ spectant ad actum primum, ut sunt necessariò prærequisita ad agendum, unde esse potentiam indifferentem in actu primo, & determinatam in actu secundo per actionem, non tantum non repugnat, sed potius est necessarium ad exercitium potentia liberæ, nam sicut potentia scribendi, ambulandi, saltandi non destruitur per scriptionem, ambulationem & saltum, sed potius perficitur & exercetur, ita est in voluntatis exercitio. Unde ex dictis Respondeo, Aristotelem, & Scotum intelligendum esse ex Hypothesi, & non simpliciter.

Dico 3. *Libertas formalis contingentia actu secundo voluntatis non est ipsi essentialis, sed accidentalis.* Ita Doctor subtilis in 1. d. 12. q. 1. & recentiores communiter. Probatur, quia actus formaliter liber potest esse necessarius, & qui est necessarius potest fieri liber, ergò non est ipsi essentialis: Patet consequentia, quia accidentalitas non magis colligitur, quàm quòd actus in substantia possit transire de una formalitate ad aliam, sicut dicimus bonitatem & malitiam non esse internas actui, quia idem, qui bonus est, potest fieri malus: Probatur etiam antecedens primum, nam potest deesse Dei concursus, & hoc supposito amor, verbi gratia, creaturæ erit necessarius, quo tamen non deficiente idem amor erit liber. Confirmatur primò quia libertas formalis contingentia non dicit solam emanationem à principio indifferenti, sed etiam concursus Dei & cognitionem indifferentem, quæ sunt extra entitatem actus liberi. Confirmatur secundò, actus imperatus ab imperio efficaci poterat esse sine illo, quo casu fuisset liber, cum sub imperio sit necessarius. Confirmatur tertio, idem numero actus potest esse magis vel minus liber juxta majorem, vel minorem deliberationem, ergò non est liber essentialiter, quare sicut veritas & falsitas sunt formalitates vel denominationes partim intrinsecæ, partim extrinsecæ actui intellectus, sic etiam libertas & necessitas actui voluntatis, radicalis namque semper est intrinsecæ, formalis semper extrinsecæ, nam ut supra demonstravi, contingens liberum & necessarium non sunt differentia incompossibiles, sed liberum & naturale, unde ratio à priori hujus conclusionis est, quod cum necessarium & liberum ac contingens eidem actui competere possint, ac sic libertatem formalem contingentia non esse ei essentialem. Ex quo sequitur primò actum liberum posse transire in necessarium & contra, si eliciatur nimirum modo sub concursu & cognitione indifferente, modo sub necessario. Secundò, quemvis actum bonum aut malum mutari posse in indifferentem, si amittat libertatem sine qua nulla bonitas aut malitia moralis consistere potest. Tertio, posse hominem transire de peccante in non peccantem absque intrinsecæ mutatione Physica, non tamen absque intrinsecæ mutatione morali. Et tandem actum liberum non esse intrinsecè perfectiorem necessario, imò nec potentia libera semper est intrinsecè perfectior necessaria, eadem enim voluntas potest modo esse

IX. Libertas non est actus secundo voluntatis essentialis.

esse formaliter & proximè libera, si habeat cognitionem indifferentem, & concursus Dei generalem similiter indifferentem, modo necessaria, si deest ista, vel etiam alterutrum horum, si enim solus concursus determinatus substituatur, jam erit necessaria, etiam si non varietur cognitio, & hoc magis si & illa variaretur, per quod patet disparitas ad objectionem quandam, quam aliqui faciunt de duobus amoribus quorum unus fiat ex fide, alter ex visione, qui specie differunt, adeoque inferunt, ergo etiam specie differunt actus liber, & necessarius, patet inquam disparitas, quia hic solo variato concursu variaretur, actus liber in necessarium etiam stante eadem cognitione. Sed in contrarium

x.
Actus liber
& necessarius
non pe-
runt diversa
principia.

Arguitur primò: Illa specie differunt quæ exigunt specie diversa principia, sed actus liber & non liber habent diversa principia, ergo: probatur minor, liber petit produci à potentia potente hinc & nunc non operari, & non liber à potentia non potente hinc & nunc non operari, sed, &c. ergo. Respondeo distinguendo minorem: Actus liber & non liber id est necessarius petunt diversa principia nego minorem, actus liber, & non liber, id est naturalis concedo minorem, quia si sermo sit de libero prout opponitur naturali, certum est eum esse essentialiter diversæ rationis, secus verò si sit de libero prout opponitur necessario. Sed

Instabis: Libertas in actu primo est differentia essentialis potentie vitalis, quia per hanc differt voluntas essentialiter ab appetitu brutorum, ergo etiam libertas in actu secundo differt essentialiter; tum quia est actus quidam vitalis; tum quia potentia in actu primo debet sibi habere proportionatum actum secundum. Respondeo distinguendo antecedens, libertas remota concedo antecedens; proxima, nego; & similiter distinguo consequens, & nego consequentiam. Quia ad essentialitatem actus liberi non requiritur ut proximè fiat à potentia indifferente, sed quòd aptitudinem habeat ad sciendum si cætera adfint.

xI.
Quomodo pe-
runt diver-
sam cog-
nitionem.

Arguitur secundò: Actus liber supponit cognitionem indifferentem, quam non supponit necessarius, ergo intrinsicè essentialiter differunt. Respondeo distinguendo antecedens, actus liber ut liber reduplicativè concedo antecedens, specificativè qui liber nego antecedens, quare sicut idem actus entitativè est indifferens ut sit liber, vel necessarius, idem indifferens est, ut supponat iudicium determinatum, vel indifferens.

Instatur: Actio non est indifferens ut transeat de libera in necessariam, ergo nec actus: probatur antecedens, quia actio necessaria pendet ab Omnipotentia Dei, ut applicata per decretum Dei efficax, ergo nequit dependere ab ea, ut applicata per decretum indifferens, ergo nequit transire de necessaria in liberam. Respondeo negando antecedens, & distinguendo ejus probationem: Actio necessaria reduplicativè ut necessaria pendet ab Omnipotentia Dei applicata per decretum Dei efficax concedo, specificativè quæ necessaria, nego.

Arguitur tertio: Actus liber qui liber, est specialiter à Deo amabilis, vel odibilis ratione sui alioquin objectum adequatum amoris, vel odii non esset solus actus, sed præterea voluntas, cognitio indifferens, concursus Dei, quod dici nequit, nisi Deus displiceret sibi in se ipso. Respondeo distinguendo primam propositionem, est specialiter amabilis vel odibilis ratione sui præsupposita cognitione libertatis repertæ in amante, vel odio habente concedo, ex non præsupposita, nego. Actus itaque est intrinsicè proximè amabilis, vel odibilis tantum respectu principii cognoscens libertatem, non quòd cognitio se teneat ex parte objecti, sed quòd sit conditio ex parte Dei odio vel amore habentis, quam cognitionem si Deus non haberet, actus nec esset amabilis, nec odibilis, ratio est, quia eadem res potest fortiri varias denominationes intrinsicè respectu diversorum, idem enim objectum est amabile Petro, odibile Paulo, ob diversam cognitionem deprehensam, idem actus est amor unius, & odium alterius.

Pro Conclusionem sequente Notandum non quæri, an possit dari pura libera omisio sine omni actu intellectus, nam sicut nullus est actus voluntatis nisi præcedat cognitio, vel saltem apprehensio objecti, ita nec omisio potest esse libera & voluntaria, nisi præcedat actus intellectus in generali, vel particulari, confusus, vel distinctus, sicut enim non fertur in incognitum, ita nec omittit incognitam liberè, alioquin non esset omisio, sed mera negatio; sed queritur an possit dari pura omisio libera sine omni voluntatis actu, qui esset causa illius omisionis, idque directè, vel indirectè, nempe quando quis vult positivè omittit, verbi gratia audientiam Sacri, aut quando positivè non vult quidem comittere audientiam Sacri, sed advertens præceptum de audiendo sacro vult aliquid objectum incompossibile cum audientia melle, verbi gratia ludere, nam si alteruter horum actuum præcedat, omisio amplius non erit pura, sed ab actu voluntatis directè, vel indirectè imperata. Verùm

Dico 4. Datur pura omisio libera à nullo actu voluntatis directo vel indirecto, ut causa præcedente Ita Doctor subtilis pluribus in locis & Scotistæ passim, Nicolaus de Niffa, Robertus cum pluribus aliis tam antiquioribus, quam recentioribus Theologis & potest etiam de hoc ex D. Bernardo serm. 26. de diversis ubi ait: *In his verò rebus, de quibus nihil certi possumus opinari, nihil certi nostra voluntas definit, pendet neutramque, aut saltem neutri parti nimium tribuat.* Ubi satis declarat in dubiis bonis animum simpliciter suspendi posse, quod nihil aliud est quàm habere puram omisionem liberam.

Probatur secundò Ratione Scoti: Illud est liberum, quod est in voluntatis potestate, ut sit & non sit, sed tam actus quàm ejus suspensio est in voluntatis potestate & dominio, ergo non minus omisio actus, quàm actus, erit libera; probatur minor, quia voluntas per libertatis exercitium potest velle & non

& non velle, non enim debet semper nolle, sed debet tantum non velle. Nec dicas voluntatem hoc non posse, nisi mediante aliquo actu, tum quia alias actus exercitii non volitionis non est plus liber quam actus aliarum potentiarum, vel earum omissiones liberae, quae tales sunt mediante aliquo actu interiore: tum quia non magis voluntas habet Dominium supra omissionem suam, quam supra actum: Tum quia voluntas aequè est libera libertate contradictionis, ac contrarietatis, sed actus contrarietatis immediatè potest elicere absque medio alio actu; ergò etiam utrumque contradictionis actum.

Probatur tertio: Quia pura omisio est omisio alicujus actus advertente ratione, sic ut voluntas ad eam per aliquem actum positivum non determinetur, atqui talis omisio saepe datur in voluntate, ergò: probatur minor, quia possum habere hos duos actus simul, ludere bonum est, studere utile est, & tamen neutrum facere; ergò purè & liberè omittam, quòd autem possum utrumque omittere patet, quia sunt finita bona consequenter non cogar alterutrum amplecti, adeoque possum liberè omittere, nam non est necesse quòd habeam tunc actum reflexum, quo dicam nolo studere, nolo ludere, suppono enim illa objecta non fuisse reflexè cognita, sed directè.

debet esse activa, sed respectu purae omissionis non est activa; ergò pura omisio non est exercitium ejus. Confirmatur secundò, quando intellectus non agit, omisio intellectus non est exercitium intellectus; ergò similiter quando voluntas omittit, non habet exercitium. Respondeo distinguendo antecedens, potentia libera ut libera est vitalis prout est principium positivae actionis concedo; prout est principium omissionum, seu in agendo, nego antecedens. Ratio est, quia voluntas in tantum est vitalis, in quantum est capax se movere ab intrinseco, quòd tantum illi convenit prout est principium positivarum actionum. Ad primam Confirmationem dico potentiam liberam non tantum dicere virtutem agendi, sed etiam non agendi, adeoque est potentia activa & non activa. Ad secundam, disparitas est, quia respectu intellectus omissionis cognitionis non fit ex potentia non intelligendi, sed ex impotentia intelligendi, omisio verò in voluntate est ex potentia non amandi vel non volendi. Imò ad primum argumentum simpliciter dici potest, potentiam liberam habere duplicem actum, unum vitalem, alterum non vitalem, non obstante, quòd aliae potentiae non habeant hoc, nam id ipsum ei competit ex particulari ratione, nam habet virtutem positivam omnibus requisitis etiam reduplicativè non agendi, non sic potentiae naturales.

XV.
Sua ad huc
rationes.

Probatur quarto: Amorem liberum quem elicio sine imperio, poteram mihi imperare; ergò omitiendo tale imperium pono puram liberam omissionem imperii; antecedens probatur, nam dum amo liberè habeo etiam secundum Adversarios libertatem ad volendum reflexè omittere ipsum amorem; ergò similiter habeo libertatem ad eum amorem imperandum, five ad illius volitionem reflexam; ergò eam non ponendo purè & liberè omitto: Nec dicas in similibus casibus semper dari actum positivum, quo dicatur, nolo nihil talem actum imponere, in quo omisio illa est volita positivè, non dicas inquam, quia primò per se lepidum videtur quoties quis amat liberè, semper habere actum reflexum, quo nolit sibi amorem imperare, nec id aliquis experitur. Deinde ipsa nolitio est imperabilis, ergò dum illam reflexè non amo, habeo puram & liberam omissionem illius secundi imperii, vel dabitur processus in infinitum.

Probatur quinto: Quando voluntas amat objectum remissè quod potuit amare intensè, liberè omittit aliquos gradus amoris, atqui non omittit ponendo aliquod positivum impossibile, cum illis gradibus, quia non necessariò habet actum reflexum, quo nolit eam majorem intensionem, neque in ipsis gradibus, quos producit est aliquid impossibile cum ulterioribus gradibus; ergò reliquos gradus liberè & purè omittit.

XVI.
Voluntas est
vitalis respe-
ctu actuum
positivorum
tantum, &
hoc est &
particulare.

Arguitur primò: Potentia libera ut libera, est vitalis; ergò omne exercitium potentiae liberae est vitale, sed pura omisio non est vitalis; ergò non est exercitium potentiae liberae vitalis. Confirmatur primò, potentia libera
F. Amandi Hermann Physicà.

Arguitur secundò: Voluntas non potest exercere suam libertatem, nisi inducta aliquo motivo, sed ad purè omitendum non potest induci ullo motivo, ergò: major probatur, quia exercitium libertatis praecedit cognitio indifferens, à qua voluntas movetur vel ad amorem ex motivo bono, vel ad odium ex motivo malo, vel ad omitendum positivè ex aliqua difficultate in exercitio amoris vel odii reperta: Minor etiam probatur, quia posset quis purè omittere negationem fidei praecedente cognitione honestatis, & tunc illa omisio esset, & non esset honesta, esset, quia oritur ex fine honesto, non esset quia nullus actus est honestus nisi qui intrinsecè amat honestatem, sed pura omisio nihil amat, ergò. Respondeo primò distinguendo majorem, non potest voluntas exercere suam libertatem, nisi inducta aliquo motivo interno vel externo ipsi exercitio, concedo majorem; ex interno necessariò nego majorem: similiter distinguo minorem, sed ad purè omitendum non potest induci illo motivo interno ipsi omissioni concedo minorem; externo nego minorem. Ut autem sciam quale sit illud motivum externum Respondeo secundò iterum distinguendo majorem, non potest voluntas suam libertatem exercere nisi inducta aliquo motivo vel cognito, vel amato concedo; necessariò amato nego majorem, similiter distinguo minorem: Satis itaque est si cognitio percipiat motivum omissionis, eà enim cognitione voluntas illuminata poterit liberè & purè omittere, esto ipsa internè nullum motivum attingat, quia nullum actum exercet, sufficere autem solam praecognitionem talem de se patet. Respondeo tertio distinguendo majorem, voluntas debet habere aliquod motivum, ut eliciat actum

XVII.
Non est ne-
cessè quod ha-
beat moti-
vum inter-
num ipse
omissioni.

K k k k k actum

actum contrarietatis concedo; actum liberum contradictionis, nego.

XVIII.
Ut humano modo agat
sufficit moti-
vum virtuale

Instatur: Talis actus sine motivo elicitus non esset humanus; ergo ut saltem humano modo agat motivum habere debet, propter quod agat veluti propter finem. Possem respondere priori distinctione, ut quis humano modo agat debere habere motivum cognitum concedo, volitum, nego. Verum respondeo adhuc aliter negando antecedens, & distinguendo consequens, debet habere aliquod motivum virtuale & interpretativum concedo, debet habere formale & actuale, nego consequentiam.

Urgetur: Si voluntati proponantur duo motiva ad omissionem, verbi gratia Missæ, nempe ludere & dormire, non poterit tunc dici habere interpretativum motivum omissionis Missæ, nam in tali casu non poterit moveri propter utrumque, quia sunt impossibilia, nec poterit interpretari, ex quo motivo omiserit, nisi se explicet. Respondeo talem non debere interpretari moveri propter utrumque, quia sunt rationes impossibiles, sed moveri propter alterutrum disjunctivè, non verò collectivè.

XIX.
Voluntas in
pura omissione
aliter se
habet nega-
tive, non po-
sitive.

Arguitur tertio: Voluntas aliter se habet in actu secundo, quam in actu primo; ergo in actu secundo habet aliquam operationem positivam, quia mera carentia fit etiam in actu primo. Respondeo distinguendo antecedens, voluntas aliter se habet vel positivè, vel negativè in actu secundo, quam in actu primo concedo; aliter se habet semper positivè nego antecedens, Ratio est, quia in actu primo non fuit carentia actus negativa, sed tantum præcisiva, id est præcisio ab amore & ejus carentia, sed in actu secundo non est amplius præcisio, sed est ipsa negatio actus absque indifferentia ad illum.

Instatur: Omissiones destruunt habitus oppositos, sed habitus non destruunt nisi actus; ergo omissiones semper sunt actus. Respondeo distinguendo majorem, omissiones destruunt habitus secundum se consideratæ nego; propter concomitantes actus, & malam ac parvam dispositionem, concedo.

QUÆSTIO V.

De Actibus voluntatis elicitis.

I.
Actus volun-
tatis enu-
merantur.

Primi & principalissimi actus voluntatis eliciti sunt *Velle & Nolle*, seu *Actus prosecutionis & Fugæ*; sub Volitione est *Amor, Desiderium, Intentio finis, Electio mediorum, spes, Imperium, Consensus, Usus, Fruitio & Gaudium*, quos breviter secundum ordinem eorum naturam explicabo prius, adducendo postmodum difficultates, quæ circa illas versari possunt.

II.
Volitio ex-
plicatur.

Volitio generaliter significat assensum voluntatis, quo ei quidquam placet aut displicet & sic includit nolitionem, quæ contra volitionem strictè dictam in eo distinguitur, quod volitio versetur circa bonum per modum in-

clinationis, nolitio verò per modum fugæ circa malum. *Alia est efficax*, quæ tendit in objectum cum absoluto ordine ad executionem; *Alia inefficax*, quæ absolute ad executionem non determinat. Et hæc rursum est duplex, alia omninò simplex, quæ voluntati aliquid placet, vel displicet abstrahendo omninò ab executione; alia omninò conditionata, quæ involvit ordinem conditionatum ad executionem, & utraque potest esse circa impossibile, etiam ut tale cognitum, ut vidimus in materia de Angelis.

Quæres: An volitio efficax & inefficax sint actus actualiter inexistentes ei, qui sic vult? Respondeo affirmativè, Probat, tum quia quilibet in se experitur utramque volitionem actu, tum quia utraque volitio est sufficienter principium meriti & demeriti; tum denique, quia si volitio inefficax non esset actus actualiter inexistentes ei, non esset verum, quod habens talem volitionem actualiter vellet, scilicet esset falsum, ergo.

Dices: Volitio inefficax explicatur per verbum optativi modi; ergo non est actualiter inexistentes. Respondeo negando consequentiam, nam cur volitio inefficax explicetur per verbum optativi modi, non est, quod ipsa non sit actualiter inexistentes, sed quia connotat voluntatem efficacem, quæ non est tunc actu, sed esset, si poneretur aliqua conditio.

Intentio, est volitio finis tanquam consequendi per media. Electio autem est volitio mediorum ad finem consequendum: unde finis est species volitionis efficacis, suntque actus collectivi respicientes diversimodè multa objecta; intentio siquidem finis directè respicit ipsam finem, ejusque bonitatem habet pro motivo, indirectè autem & quasi ex consequenti respicit media necessaria. Econtra electio respicit directè ipsa media, tanquam objectum materiale, ad quod terminatur, & pro motivo habet bonitatem finis (cujus utique gratia omnia media appetuntur & fiunt) seu ipsam mediorum conducentiam, & proportionem ad finem. Et hinc bonitas moralis finis, vel malitia afficit vel inficit ipsam electionem, adeo ut electio mediis alioquin honesti ad finem inhonestum sit etiam objectivè inhonesta.

Imperium, est motio efficax, quæ voluntas se, aut suas potentias sibi subiectas movet ad aliquem actum.

Consensus, Generaliter etiam amplectitur illum, qui inefficax est; alioquin sumptus pro consensu efficaci significat actum efficacem voluntatis, quo ipsa bonum sibi propositum amplectitur, sicut dissensus significat actum, quo voluntas objectum propositum non vult.

Usus est ille actus, quo voluntas applicat media ad consecutionem finis, qui actus si ullo modo distinguitur ab electione distinguitur per hoc, quod electio non necessariò petit, ut actu applicentur media, usus autem hoc necessariò petit.

Fruitio.